

va društva (koje je izrazio rečima »čitavo društvo počiva na verovatno uticala da Sen-Simon, u svojim kasnijim delima, osnovu društva vidi u industriji. Otkriće da je industrija osno-industrijski«) uticalo je na njegovu koncepciju nauke o društvu. Politički pisci su, smatra Sen-Simon, suviše pažnje pridavali obliku vladavine, zanemarujući značaj proizvodnje u društvu, koja čini osnovni sadržaj politike. »Politika je nauka o proizvodnji«, a njen cilj je »poredak stvari koji je najpovoljniji za sve vrste proizvodnje.«²⁹

Zbog toga Sen-Simon, u daljem misaonom razvoju, osnovu nauke o društvu počinje da traži u ekonomiji, a ne u fiziologiji kao do tada, budući da je politička ekonomija nauka koja je svojstvena industrijskom sistemu. Industriju on shvata kao kolektivnu proizvodnu aktivnost, čiji je cilj proizvodnja neophodnih sredstava za zadovoljenje individualnih i kolektivnih potreba. Industrija, odnosno ekonomija, biće od tada Sen-Simonu polazna tačka u naučnom ispitivanju društvenih pojava.

NAPOMENE:

- ¹ *L'industrie*, Oeuvres de Claude-Henri de Saint-Simon, tome I, Editions anthropos, Paris 1966, p. 13.
- ² *De la physiologie appliquée à l'amélioration des institutions sociales*, Oeuvres, tome V, p. 177.
- ³ Ovu podelu ne treba shvatiti kao apsolutnu, jer izvestan kontinuitet u Sen-Simonovom shvatanju svakako postoji, pošto ideje do kojih je došao u svojim prvim istraživanjima, uglavnom, zadržava i kasnije. Menja se, u stvari predmet istraživanja.
- Postoje i drukčije podela, na primer C. Bougléa, koji period Sen-Simonovog stvaranja deli na pet sukcesivnih faza: naučnu, pacifističku, industrijalističku, socijalističku i moralističku. Ova podela je manje gruba od navedene, ali ne naglašava u dovoljnoj meri odlučujuć zaokret koji je izvršen pojavom *Industrije* (1816). Videti Pierre Ansart, *Marx et l'anarchisme*, Paris 1969, p. 17-24.
- ⁴ *Memoire sur la science de l'homme*, Oeuvres, tome V, p. 14.
- ⁵ *Organisateur*, Oeuvres, tome II, p. 119.
- ⁶ *L'industrie*, Oeuvres, tome I, p. 166.
- ⁷ *Izbor iz djela Saint-Simona i Fouriera*, Kultura, Zagreb 1952, str. 115.
- ⁸ *Introduction aux travaux scientifiques du XIXe siècle*, Oeuvres tome VI, p. 140.
- ⁹ *L'industrie*, Oeuvres, tome I, p. 218. Sen-Simon smatra da se na primeru uzroka pada Rimskog carstva može pokazati koliki je značaj sistema ideja u društvu. Upoređujući pad Rima sa »stanjem krize« u kojem se našlo evropsko društvo posle revolucije, Sen-Simon zaključuje da je i ovu krizu izazvalo usavršavanje i promena opšte ideje, koja se sastoji u prelazu od ideje da više posebnih zakona upravljaju svetom na ideju da jedan jedini zakon upravlja njim.
- ¹⁰ Mada kritikuje ciklične teorije o razvoju ljudskog duha i ističe da u istoriji deluje zakon stalnog progressa i usavršavanja, Sen-Simonova filozofija istorije je dosta bliska shvatanju da se istorija sastoji od perioda koji se ciklično ponavljaju. U *Podsetniku o nauci o čoveku* on utvrđuje dvanaest etapa u razvoju ljudskog duha. Poslednjom, dvanaestom etapom, progres se završava, jer je to njegova gornja granica. A upravo je za ciklične teorije društvenog razvoja karakteristično da priznaju zakon progressa, ali u okviru određenih perioda koji se ponavljaju.
- ¹¹ *Memoire sur la science de l'homme*, Oeuvres, V, p. 191.
- ¹² Štarebno je ukazati da Sen-Simon ne zastupa dosledno ovakvo idealističko shvatanje istorije i društva. U svojim kasnijim delima on ističe da je industrija, rad, ono što povezuje ljude u društvo: »U sadašnjem stanju društva, svi pojedinci su povezani obavljanjem umnih ili manualnih zanimanja, izuzev rdavih osoba i rentijera... koji u životu traže uživanja stečena bez rada« (*Memoire*, p. 59). Na drugom mestu on piše da »nema promene društvenog poretka bez promene svojine« i da je »zakon koji ustanovljuje svojinu najvažniji od svih — on služi kao osnova socijalne zgrade (*L'industrie*, p. 43). Na ovu nedoslednost u shvatanju pokretačkih snaga istorijskog procesa ukazuje i D. Rozenberg u knjizi *Istorija političke ekonomije*, Izdanje stručnog odeljenja narodne omladine beogradskog univerziteta, Beograd 1949, str. 221-222.
- Međutim, s obzirom na njegovo shvatanje industrije i industrijalaca (u koje ubraja i naučnike), uloga nauke nije time umanjena.
- ¹³ *Memoire sur la science de l'homme*, Oeuvres, V, p. 39-40.
- ¹⁴ *Memoire*, p. 187.
- ¹⁵ *Memoire*, p. 27.
- ¹⁶ Osim ovog opšteg naziva za nauku o čoveku i društvu, pozajmljenog iz rečnika fiziologije i biologije, Sen-Simon upotrebljava i druge termine koji vode poreklo iz pojmovnog aparata ovih nauka, kao što su »funkcija«, »zdravlje-boleste«, »higijenska pravila«, »organ«, itd.
- ¹⁷ *Izbor iz djela*, str. 16.
- ¹⁸ Dirken smatra da je, s jedne strane, ideja o pozitivnoj filozofiji, koju je Sen-Simon prvi jasno izrazio, a s druge strane, zasnivanje nauke o društvu na osnovama već razvijenih prirodnih nauka, »najvažniji događaj u filozofskoj istoriji XIX veka«. Po njemu, to je bio začetak pozitivizma koji je »obogatio ljudsku inteligenciju i otvorio joj nove horizonte«.
- E. Durkheim, *Le socialisme, sa définition, ses débuts. La doctrine Saint-Simonienne*, Librairie Félix Alcan, Paris 1928, p. 149.
- ¹⁹ *De la physiologie appliquée à l'amélioration des institutions sociales*, Oeuvres, V, p. 176.
- ²⁰ *De la physiologie...*, p. 177.
- ²¹ *De la physiologie...*, p. 177.
- ²² *De la physiologie...*, p. 180.
- ²³ *De la réorganisation de la société européenne*, Oeuvres, I, p. 195.
- ²⁴ *De la réorganisation...*, p. 184.
- ²⁵ Termini »a priori«, »sintezae«, »fiziologija« i »aktivan način« predstavljaju sinonime, dok su »a posteriori«, »fizika neorganskih tela« i »pasivan način« — takode sinonimi. *Memoire*, p. 277.
- ²⁶ D. Rozenberg, *Istorija političke ekonomije*, str. 225.
- ²⁷ *De la physiologie*, Oeuvres, V, p. 178.
- ²⁸ *Memoire*, Oeuvres, V, p. 245-246. Istorija će postati instrument socijalne fiziologije kad se podela epoha ne bude više zasnivala na iščezlim dinastijama i periodima vladavine pojedinih kraljeva, već na razlikama koje pruža razvoj ljudskog duha.
- ²⁹ *Lettre à un Américain*, Oeuvres, I, p. 188. Zaslugu za otkriće da je politička ekonomija osnova politike, Sen-Simon pripisuje francuskom ekonomisti Z. B. Seju.

marksističko obrazovanje i kolektivno rukovođenje

fočo salih

Na značaj i ulogu teorije za avangardu ukazali su Marks i Engels još u *Manifestu komunističke partije*, kao i u mnogim drugim svojim djelima. Od samog početka njihovog stvaranja proletari svih zemalja gledaju u njima svoje učitelje i ponose se njima kao jedinama od najuniverzalnijih i najdubljih umova, jedinama od najplemenitijih i najsamoprijegornijih karaktera koje uopšte poznaje istorija. Savremeni proleter koji je usvojio teoriju naučnog socijalizma i koji ostaje vjeran njenom duhu ne može a da ne bude revolucionar i po logici i po osjećanju, to jest ne može a da ne pripada najopasnijem »varijetetu« revolucionara.¹

U *Manifestu komunističke partije* se, između ostalog, kaže da komunisti nemaju nikakvog interesa odvojenog od interesa cjelokupnog proletarijata. »Komunisti su, dakle, u praksi onaj dio radničkih partija svih zemalja koji je najodlučniji, koji stalno gura dalje, oni u teorijskom pogledu imaju to preimućstvo nad ostalom masom proletarijata što razumiju uslove, tokove i opšte rezultate proletarskog pokreta.«² Komunisti su, prema tome, za Marksa, samo avangardni dio, oni imaju prednost u teorijskom pogledu, a nisu posebna partija u organizacionom smislu. Sastavni su dio drugih proleterskih partija. Oni su posebna partija jedino u tom teorijskom smislu, kao idejna partija ili partija idejnih istomišljenika. Zašto je Marks upravo tako odredio ulogu komunističke? Marksovo shvaćanje uloge komunističke proizilazi iz njegovog stava o osvješćavajućoj ulozi filozofije (teorije) unutar revolucionarnog pokreta, a to se može objasniti i time što je proletarijat u dosadašnjoj fazi klasne borbe ispoljio revolucionarnu volju i odlučnu historijsku aktivnost i ulogu. Marks uviđa da proletarijatu ne nedostaje aktivnosti, energije, volje, organizacije, nego jasna idejna koncepcija.

Takođe je Lenjin više puta upozoravao na začaj teorije za proletarijat, jer »bez revolucionarne teorije nema revolucionarnog pokreta«. Podsjećajući na to da ulogu avangarde može da ostvari samo ona partija koja se rukovodi naprednom teorijom.

Drug Tito, kao revolucionar i marksista »koji je teoriji i praksi socijalizma i socijalističkog samoupravljanja dao i daje neprocjenjiv stvaralački doprinos« (E. Kardelj), više puta je ukazivao da je naša partija ostvarivala svoju avangardnu ulogu utoliko uspješnije ukoliko je više stvaralački razvijala i u praksi primjenjivala marksističku teoriju.

Analizirajući dosadašnji postignuti stepen marksističkog obrazovanja u našem samoupravnom društvu, čini mi se da je bitno istaći to da je prevaziđena agitatorska i prosvjetiteljska uloga marksističkog obrazovanja. Sve više dominira shvatanje, ne samo u Savezu komunističke nego i u čitavom društvu, da su prevashodni cilj i uloga marksističkog obrazovanja u samoupravnom društvu — osposobljavanje komunista, radnika i omladine za radnu aktivnost i idejnu borbu. To je, svakako, povezano s našim opštim ciljem vaspitanja i obrazovanja sve strane socijalističke ličnosti.

Zadatak marksističkog obrazovanja jeste formiranje marksističkog pogleda na svijet, odnosno na izgrađivanje socijalističke samoupravne svijesti, razvijanje spremnosti i sposobnosti za stalno unapređivanje samoupravnih odnosa, razvijanje ravnopravnosti i povezanosti naših naroda i narodnosti, odbrana i zaštita svih tekovina naše revolucije,

razvijanje i jačanje sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite kao sastavnog dijela samoupravnih prava i obaveza, izgrađivanje marksističkog kritičkog mišljenja i akcione sposobnosti za djelovanje u vlastitoj sredini. Moglo bi se reći prakse« (A. Gramsci) čovjeka i njegovoga svijeta, filozofija re-da je marksističko obrazovanje, u krajnjoj liniji, »filozofija volucije, slobode i stvaralaštva. Zato ono i nije sistem, nego živa i aktivna misao kao i čovjek sâm. Jer, ne postoji tek misao o svijetu, misao o praksi, već misao prakse, misao življenja.

Radni čovjek je u samoupravljanju stalno angažovan u aktuelnim zbivanjima društveno-ekonomskog i političkog života, i stalno je u procesu predlaganja i odlučivanja o svim bitnim pitanjima razvoja i napretka vlastite sredine i društva. S obzirom na takav svoj položaj, neophodno je da razumije i zakonitosti tog razvoja, da raspolaze znanjem koje će mu pomoći da u mnoštvu različitih interesa nalazi rješenja koja će jačati i dalje razvijati socijalističko samoupravljanje. U fazi ostvarivanja i funkcionisanja delegatskog sistema, delegat je subjekt koji izražava interese svoje delegatske osnovne, djeluje u skladu sa smjernicama koje dobije od osnovne samoupravne organizacije ili zajednice.

Na toj osnovi on djeluje u procesu odlučivanja kao i u procesu povezivanja i usaglašavanja posebnih, opštih i zajedničkih interesa. Delegatski sistem se ne može ostvarivati kao spontan proces, već je za to potrebna odgovarajuća izgrađenost i organizovanost društvene baze, a posebno je neophodno osmišljeno djelovanje društveno-političkih organizacija na čelu sa Savezom komunista. Osnovni smisao i bit takvog koncepta jeste da radnom čovjeku, organizovanom u osnovne organizacije i zajednice, omogućiti da odlučuje o društvenim poslovima, a posebno da stvaracima dohotka osigura da odlučuju i raspolazu njime u cjelini. Takvo funkcionisanje i odlučivanje treba da omoguće pravovremeno i stvarno iskazivanje autentičnih potreba i interesa svake osnovne organizacije i zajednice, a i svih radnih ljudi zajedno. Princip da bez revolucionarne teorije nema revolucionarnog pokreta i Marksovog učenja da ideje postaju materijalna sila kad ovladaju masama, dakle, ne može se ostvarivati bez organizovanog idejno-političkog rada u Savezu komunista i u društvu uopšte. Jer, naš je radni čovjek u takvom položaju da sa svog radnog mjesta učestvuje u odlučivanju o svim pitanjima razvoja svoje osnovne organizacije, svoje komune i zajednice u cjelini. U toj aktivnosti komunisti treba da prednjače (i od njih se to traži), svojom principijelnošću, dobrim poznavanjem stvari i visokim stepenom političke kulture, pod kojom se podrazumjeva strpljenje i uvažavanje drugačijeg mišljenja. Da bi delegat valjano obavio svoju funkciju, on mora imati izoštren sluh za sve ono što se zbiva u njegovoj sredini i za ono što su stvarna htijenja radnih ljudi. Otuda tako valja i shvatiti Titovo upozorenje da je sada znatno više pažnje potrebno posvećivati idejno-političkom obrazovanju svuda i na svim mjestima, ali, prije svega, neophodno je da komunisti stalno rade na ličnom samoo obrazovanju. Teorijski obrazovani komunisti, sposobni da nađu spoj marksističke teorije s našom naraslom socijalističkom praksom govorit će jezikom argumenata. Dekreti nisu metod Saveza komunista. Argumenti će uvijek govoriti, ako komunisti budu dobro radili u svojim sredinama. Time ćemo potvrditi i u praksi unaprijediti naše poznato načelo da teškoćama gledamo pravo u oči, da ih ne zaobilazimo, da uvijek imamo inicijativu za njihovo rješavanje. »Idejno-političko osposobljavanje čini komuniste angažovanim i svjesnim borcima za dalje društvene preobražaje. Marksistička kultura mijenja njihov način mišljenja i osjećanja, njihov odnos prema drugim ljudima i društvenim problemima.«³ Da bi marksističko obrazovanje ostvarilo svoju ulogu neophodno je da njegovi sadržaji neprekidno prate društvene tokove i da se neprekidno povezuju s dinamičnim društvenim promjenama. Sve ono što je u centru društveno-političke akcije treba se izraziti i u aktualizaciji programskih sadržaja. Kako to reče E. Kardelj, »Savez komunista će biti realna materijalna snaga koja je sposobna da mijenja postojeće u progresivnom smislu samo tada ako bude znao da otkriva, olakšava i da podstiče razvoj zametka sutrašnjeg dana u današnjem danu, to jest, ako bude neprekidno doprinosio jačanju onih objektivnih odnosa interesa i faktora u društvenim kretanjima koji su istorijski nosilac i uslov društvenog napretka, i ako, kao avangardna revolucionarna snaga, bude tu materijalnu snagu neprekidno pretvarao u socijalističku akciju, i to svojim uticajem na svijest masa koje jedino mogu biti nosioci te akcije.«⁴

Moglo bi se reći da neki predmet nije saznatljiv ako ga je misao stvorila, već ako zamišljanje tog predmeta znači istovremeno saznanje. Mišljenje i biće su na tom stupnju utoliko identični, ukoliko mišljenje ovdje konačno nalazi ne samo puke činjenice empirije, postvarene, netotalne, već višu stvarnost razvojnih tendencija, i sebe shvata kao osvješćavanje, akтуelizovanje, kao najvažniji konstitutivni element u procesu otkrivanja stvarnosti. Ideološka i politička izgrađenost komunista i svih radnih ljudi postaju neophodnost u sadašnjoj fazi kolektivnog rada i odlučivanja, to jest u našoj daljoj dogradnji političkog sistema socijalističkog samoupravljanja. Riječi druga Tita o kolektivnom radu i rukovođenju, izrečene njemu svojstvenom jednostavnošću na kongresu Sindikata, u novembru prošle godine, naišle su na nesrazmjerno oduševljenje među našim radnim ljudima i građanima. Jer, najopštije i jednostavno rečeno, naš radni čovjek vrlo dobro zna da revolucionarnost dru-

ga Tita nije ništa drugo do jedna neprekidna borba za humaniju i ljepšu sutrašnjicu, čovjeka dostojnu. I u ovoj Titovoj misli o kolektivnom radu i rukovođenju riječ je o čovjekovoj sreći i slobodi, riječ je, dakle, o tome da radnička klasa odlučuje o uslovima i rezultatima svoga rada, a ne neko drugi u njeno ime, niti neko drugi mimo nje. U predlogu zaključaka Predsjedništva CKSK BiH o sprovođenju Titove inicijative o kolektivnoj odgovornosti i rukovođenju naglašava se »da je sprovođenje inicijative druga Tita u život izuzetno značajan momenat, sveobuhvatan, složen i krupan zadatak koji ne trpi nikakve improvizacije, ali ni odlaganja. Njeno dosljedno ostvarivanje pretpostavlja kritičku analizu političkih, kadrovskih, ekonomskih i drugih uslova i razradene programe aktivnosti svih organizovanih socijalističkih snaga, jer se osnovna sadržina i poruke Titove inicijative odnose na sve oblike društvenih organizacija i odnosa u njima i između njih, počev od osnovne organizacije udruženog rada i mjesne zajednice do Federacije«.

Smisao široke političke akcije o kojoj je riječ u tome je da naš politički sistem potpunije nego do sada funkcionise kao delegatski sistem, da izvršni organi i politički forumi ne budu ona tijela koja su u isti mah i kreatori i realizatori politike; smisao akcije je u tome da se sasijeku korijeni birokratije, da se obuzda (ponegdje nezajajljivo) liderstvo. Smisao ove akcije je i u tome da se politički rad što više deprofesionalizuje, da se politika podruštvi. Demokratizacija rada svih institucija političkog sistema u sadašnjim uslovima i njihovo dovođenje u funkciju ostvarivanja vlasti radničke klase, radnih ljudi i građana u svim društvenim poslovima, sastavni je dio ukupne idejno-političke aktivnosti Saveza komunista na ostvarivanju kongresnih odluka i cjelovitog programa Saveza komunista i drugih organizovanih socijalističkih snaga na razvoju socijalističkih samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa i političkog sistema socijalističkog samoupravljanja.

Kako to reče drug Petar Stambolić na XI kongresu Saveza komunista, povodom obrazloženja odredbe u Statutu SKJ da se drug Tito izabere za predsjednika SKJ bez ograničenog trajanja mandata: »U svojoj dugoj revolucionarnoj djelatnosti, Tito nije samo odgovarao na velike izazove vremena, vizionarski je trahirao nove puteve, otkrivao nove mogućnosti oslobađanja radničke klase, postavljao nove strateške ciljeve. Kao dosljedan marksista nije se zadovoljavao našim velikim uspjesima na svim poljima — uvijek kritičan prema već postignutom, Tito je uvijek ispoljavao duboki smisao za stvarne mogućnosti, stvaralački se odnosio prema novim uslovima i situacijama, strano mu je bilo svako doktrinerstvo, odlučno se suprotstavljao dogmatizmu svake vrste, uvjeravao je ljude i nije se obeshrabrio trenutnim neuspjehom ili se zanosio uspjehom... Njegova nepokolebljiva privrženost radničkoj klasi i osjećaj odgovornosti pred svojom sredinom nadahnjivali su i ne prestaju da nadahnjuju sve brojnije nove generacije boraca za novo društvo, društvo socijalističkog samoupravljanja i ljudske slobode.«

U toku je i praktična realizacija pomenute inicijative. Nije na odmet podsjetiti i na to da izvjesnih teškoća u provođenju već ima, a i u ranijim akcijama ih je bilo, i na njih se računava i u buduću. Ali, kada je to Savez komunista ustuknuo pred teškoćama i problemima? Naša revolucija i ovim činom potvrđuje sebe, potvrđuje svoj kontinuitet, svoju vizionarsku i humanističku ulogu.

Svoje djelovanje Savez komunista je prilagodio potrebama samoupravnog sistema i time stvorio uslove da članovi, organizacije i rukovodstva rade i žive u neposrednom kontaktu s tekućim događajima, rezultatima i problemima samoupravne prakse, da redovno prate stanje, pokreću i daju inicijative i reaguju na probleme u delegatskim, samoupravnim i drugim društvenim i političkim tijelima, organima i organizacijama. Članovi Saveza komunista u svojoj osnovnoj organizaciji moraju stalno izražavati kriterije vrednovanja sopstvene i društvene prakse, boriti se protiv nerealnog prikazivanja stanja, pritaškavanja problema, nediscipline, neodgovornosti, kritiziranja i demagogije. Neophodno je stalno gajiti takve odnose da se otvoreno i kritički ukazuje na probleme i pojave, da članovi daju predloge za rad i ocjene rad svoje osnovne organizacije i drugih organa Saveza komunista. Da se u demokratskom dijalogu usaglašavaju mišljenja i stavovi i postišu dogovori o konkretnim akcijama i obavezama svakog člana Saveza komunista. Osnovna organizacija valja da je u žarištu bitke za nove društvene odnose u OOUR-u, u interesnoj i mjesnoj zajednici, delegaciji, u skupštini — u njoj a ne izvan i iznad nje. Tada će i idejni rad i ideološko obrazovanje sve više biti sastavni dio svakodnevnog rada osnovne organizacije, a to će biti najbolji doprinos borbi protiv raznih negativnosti i njihovih nosilaca, jer će i idejni rad sve više poprimiti forme konkretnosti uslova date sredine. To je svakako i pretpostavka novog tipa jedinstva u Savezu komunista i u društvu, jedinstva koje se bazira na samoodgovornosti i inicijativi i osnovne organizacije i svakog njenog člana.

Idejno-politički i obrazovni rad u našem društvu nije postavljen centralistički i uniformno, već na osnovu jasno izdiferenciranih međusobnih odnosa nosilaca i faktora marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja, a zasniva se na slobodnoj inicijativi svake osnovne organizacije, opštinske i gradske organizacije i svih rukovodstava Saveza komunista i društveno-političkih organizacija, s jasnim usmjerenjem na međusobnu saradnju, uzajamnu pomoć i stalnu odgovornost. Ovako postavljen metod marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja snažno djeluje na cjelokupnu organi-

zaciju i izgradnju sistema marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja radnih ljudi, omladine i građana. Marksističko obrazovanje i idejno-političko osposobljavanje neodvojivi su dio revolucionarne akcije Saveza komunista i integralni dio samoupravljanja kao klasne borbe i organizovane aktivnosti. U programu Saveza komunista se kaže: »Jugoslavenski komunisti rukovodili su se revolucionarnom akcijom radnih masa, razvijajući njihovu socijalističku društvenu svijest, komunisti će i dalje ostati avangardna snaga socijalističkog kretanja u našoj stvarnosti, provjeravajući u praksi pravilnost svoje politike i svoje akcije, proučavajući rezultate te prakse, koji uvijek neizbježno sadrže i element nepredviđenog, pa prema tome i stihijskog. Komunisti će u savlađivanju negativne stihije postizati utoliko veće uspjehe ukoliko se u svojoj praktičnoj djelatnosti budu više oslanjali na proučavanje socijalističke teorije i prakse na svim područjima gdje se razvija borba za socijalizam, ukoliko se više budu pridržavali naučnih tekovina napredne društvene misli u cjelini i ukoliko više budu doprinikli njenom daljem razvijanju.«

Kao što znamo, Savez komunista je u svom razvoju, a i u sadašnjem periodu, ostvarujući kontinuitet revolucije, uvijek posvećivao i posvećuje značajnu pažnju marksističkom obrazovanju i idejno-političkom osposobljavanju. Danas teorijski i idejno-obrazovni rad ulazi u osnovne pretpostavke za ostvarivanje vodeće uloge Saveza komunista i za razvoj samoupravnog društva u cjelini. jer, osnovne organizacije su osnovni politički subjekti i inicijatori marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja, to je i lična potreba i društvena obaveza samih članova Saveza komunista. Član Saveza komunista mora nastojati da bude komunista u Marksovom smislu, to jest, mora da bude praktično najodlučniji i da teorijski i idejno prednjači pred ostalim udruženim proizvođačima.

Naše iskustvo u revoluciji i izgradnji novih socijalističkih odnosa na osnovama samoupravljanja potvrdilo je da se stvaralačko povezivanje marksističke teorije i revolucionarne akcije Saveza komunista javlja kao bitna pretpostavka daljeg razvoja socijalizma. I ukoliko je idejno-političko osposobljavanje u Savezu komunista i u društvu uopšte bilo razvijenije, utoliko je kritika slabosti u društvu bila otvorenija i akcija Saveza komunista uspješnija.

Proces idejnog i teorijskog rada može se povezati s Lenjinovom formulacijom o tome kako teče proces saznanja: od živog posmatranja ka apstraktnom mišljenju i od ovog ka praksi, to je dijalektički put saznanja istine, saznanja objektivne stvarnosti. Priroda marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja dozvoljava da se na dijalektičkom putu saznanja može poći od prakse ka apstraktnom mišljenju, pa onda opet ka praksi, s obzirom na to da naš radni čovjek ima svoju tačku u samoupravnoj praksi od koje se ne može odvojiti ni na radnom mjestu ni u mjestu stanovanja, osjećajući je kao problem i zadatak: tako, kad problem i zadatak misaono shvati, on se opet vraća samoupravljanju i njegovim zadacima, ali sad u formi osmišljene prakse. Govoreći na otvaranju političke škole SKJ »Josip Broz Tito« u Kumrovcu, Kardelj, između ostalog, kaže: »Marksističko obrazovanje u ovoj i drugim političkim školama Saveza komunista, i u našem društvu uopšte, ne treba da bude svedeno samo na to da komunistima daje hrpu knjiškog znanja i citata. Poznavanje klasične literature stvaralaca marksizma i lenjinizma neophodan je uslov marksističkog obrazovanja. Ali, marksističko obrazovanje istovremeno treba da na takav način povezuje teoriju sa praksom i marksističku nauku sa cjelokupnim znanjem koje će osposobljavati komunistu za borba sposobnog da samostalno i smjelo, da upotrijebim Lenjinove riječi, istražuje i krči puteve do najviših planinskih visova, to jest da bude sposoban da samostalno povezuje teoriju i praksu, društvenu kritiku sa društvenom stvaralačkom akcijom. Osjećaj odgovornosti za cjelinu revolucionarnog pokreta sa pojedinačnom inicijativom, revolucionarnu viziju sa realnom ocjenom odnosa između socijalističkih i drugih unutrašnjih i spoljnih društvenih snaga koje se pojavljuju kao faktor našeg društvenog i političkog razvoja.«

Djelovanje Saveza komunista vrlo je složeno i zahtjeva visok stepen revolucionarne idejne izgrađenosti i odgovornosti. Jer, samoupravljanje se razvija na tlu realnih društveno-političkih proturječnosti i sukoba interesa različitih društvenih grupa. Još uvijek su prisutni politički refleksi, pasivna rezistencija i slično. Savez komunista mora da se bori za dominaciju svakodnevnog, budućeg i istorijskog interesa radničke klase, pri čemu mu kao metodološko uputstvo za akciju služi marksizam. Revolucionarno marksističko obrazovanje radničke klase stoga je životni element samoupravljanja kao oblika i suštine diktature proletarijata. Savez komunista je prisutan u ukupnoj djelatnosti radničke klase i udruženih proizvođača, a socijalističko samoupravljanje jedino može biti djelo revolucionarnog masovnog pokreta, u kojem Savez komunista teorijski prednjači i praktično je najodlučniji.

NAPOMENE:

¹ G. V. Plehanov, Sabrana djela, »Kultura«, Beograd 1968. str. 25 i 26.

² Manifest komunističke partije, BIGZ, str. 33.

³ Referat i završna riječ predsjednika Tita, Izdavački centar »Komuniste«, Beograd 1978. str. 76.

⁴ Uvodno izlaganje povodom otvaranja političke škole SKJ »Josip Broz Tito« u Kumrovcu, novembra 1975.

⁵ Program SKJ, Izdavački centar »Komuniste«, Beograd 1976, str. 230.

NOVE KNJIGE

MIRKO TOMASOVIĆ: »PREPJEVI IZ ROMANSKE LIRIKE«, »Čakavski sabor«, Split 1979.
Piše: Zdravko Krstanović

Prevodioci su uglavnom tihi, gotovo neprimjetni neimari koji ponajčešće ostaju na marginama književne javnosti, mada njihov udio u književnosti nikako nije marginalan. Prevodilački je čin izrazito dinamičan i kreativan, a ne pasivan i mehanički, kao što bi se moglo učiniti. Zahvaljujući prevashodno prevodilaštvu, pojedine literature funkcionišu u univerzalnom kontekstu, učestvujući u uzajamnim dijalozima što sveudilj teku. Može se, štoviše, ustvrditi da se književni tekst prevodom, na izvjestan način, iznova rađa, počinje svoj drugi život, mijenjajući, u većem ili manjem stepenu, i sliku kulturnog podneblja kojem se obraća. Prevedena djela postaju, dakle, nezamjenjiv dio sredine koja ih preuzima, igrajući u njoj značajnu ulogu, kadšto i vidniju od djela pisanih na »domaćem« jeziku.

A da je prevođenje istovremeno i suočavanje s vlastitom književnom baštinom, pokazuje nedvosmisleno i nova knjiga prepjeva Mirka Tomasovića, koja pruža neuporedivo više nego što bi se, po njenom nepretencioznom naslovu, možda dalo zaključiti. Tomasović, naime, ovom izboru svojih prevedenih tekstova (neke, staroitalijanske preveo je zajedno s Tonkom Maroevićem) podastire specifičnu, antologijsku sliku romanskog pjesništva. Kad znamo da ovo pjesništvo nije mimoišlo nijedno temeljno gibanje svekolike evropske poezije, možemo istaći da je u Tomasovićevoj knjizi predstavljena, zapravo, evropska lirika od srednjeg vijeka do modernih vremena. Izostali su, dabome, mnogi, pa i centralni, pjesnici, ne samo ostalih, nego i romanskih jezičkih područja, ali to nam ne smeta da u ovoj knjizi sagledamo suštinske vidove evropske pjesničke riječi. Prevodilac je, razumije se, mogao ponuditi znatno širi dijapazon imena, no on se hotimice ograničio na ona imena i one poetske zone koji dosad nisu bili u žiži zanimanja ostalih prevodilaca. Njegov je prevodilački rad sistematičan i selektivan, usmjeren na uklanjanje postojećih praznina. Srećna je okolnost što Tomasović proučava odnos hrvatske i romanskih književnosti, te je polje njegovog naučnokritičkog interesovanja u skladu s prevodilačkim. Prevodeći starije pjesnike, određena uporišta pronašao je u hrvatskoj književnoj riznici, pokazavši da određeni jezički fond, koji je za standardni jezik uglavnom irelevantan, može biti i te kako djelotvoran u književnom jeziku. Starija je hrvatska poezija, tokom vijekova, izgradila moćan i razvijen artifičijelni instrumentarijum, koji Tomasović koristi u svojim prevedenim tekstovima, vaspostavljajući ne samo čar jezičke patine, nego i osobit poetski fluid. Prevodeći, pak, djela moderniteta, pribjegao je drugojačijim rješenjima.

Stroge stručne analize mogle bi otkriti i vrednovati mnogolike odnose između originala i ovih prepjeva i ispitati prevodičeve postupke. Mi samo možemo, bez ustručavanja, kazati da nam je Tomasović podario bisernu pjesničku knjigu. U njoj odjekuje i čisti pjev trubadura, i kristalni Petrarkin stih, i tamni akord simbolizma, i disonantni glas moderniteta. Čitaocu koji se prvi put susreće s Tomasovićevim prepjevima, izuzetno će otkriće biti moderna portugalska poezija. Tekstovi Herberta Helderera, primjerice, mogli bi se uvrstiti i u najrigoroznije izbore evropskog pjesničkog moderniteta. Kao i pjesme što ih je napisao Fernando Pessoa, rodonačelnik modernog portugalskog pjesništva, i pjesme još nekih autora.

Pred nama je, dakle, knjiga nesvakadišnjih kvaliteta.

BILJANA JOVANOVIĆ: »PADA AVALA«, »Prosveta«, Beograd 1979.
Piše: Vojislav Sekelj

Roman *Pada Avala* Biljane Jovanović, svojom osnovnom intencijom, krši uvriježenost o našem poimanju umjetničkog štiva kao pukog ugođaja i inaugurira svijest kao estetsku podlogu, unutar koje se ima aktivnom posrednošću čitaočevog intelekta uspostaviti sinteza između osjetilnosti i spoznaje, a u ovom slučaju na razini sukoba konformističko-klasne opterećenosti čovjeka samim sobom i, u još većem stepenu, drugim. Okosnicu romana *Pada Avala* zgnusnuto možemo iskazati: »*pakao to su drugi*«, što Biljana Jovanović transformiše u: nisam posve sigurna u postojanje vlastitog Ja, ali da u meni postoje drugi, to je izvjesno. Protiv te izvjesnosti koja utemeljuje razne norme, kodekse i regulira odnose ponašanja, protagonista romana Jelena Belovuk se buni, protiv te nužnosti drugoga u njoj, i